

Kainuu

18.6.2015

Julkinen

Sinikka Peronius

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 5.12.2013, taltionumero 3822, diaarinumero 1123/1/13

Päätös vaatimukseen hallintopakon määräämiseksi Talvivaara Sotkamo Oy:lle/Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesälle

Asian aikaisemmat vaiheet

Sinikka Peronius (jatkossa Hakija) on 8.5.2012 Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (jatkossa Kainuun ELY-keskus) saapuneella viitetoimenpidepyynnöllään (liite 2) vaatinut Kainuun ELY-keskusta kaivosyhtiötä valvovana viranomaisena hallintopakkoa käyttäen huolehtimaan siitä, että Talvivaara Sotkamo Oy (jatkossa Talvivaara) juokuttaa ns. jälkikäsitteily-yksiköille lähtevät prosessivetensä lainvoimaisen ympäristölupansa mukaisesti ja myös raja-arvoiltaan luvan mukaisena sillä uhalla, että Kainuun ELY-keskus keskeyttää yhtiön kaikkinaisen kaivostoiminnan välittömästi ja viimeistään 1.7.2012 alkaen siihen asti, kunnes yhtiö

1. juokuttaa ns. jälkikäsitteily-yksiköille lähtevät prosessivetensä lainvoimaisen ympäristölupansa ja sen lupa-arvojen mukaisesti Vaasan lupapäätösten 08/0039/1 15.2.2008 ja 33/07/1 30.3.2012 edellyttämällä tavalla ja

2. kaikki laitokselta tulevat vesistö- ja ilmapäästöt saadaan ympäristölupapäätöksen lupamääräysten, ja mikäli niistä ei ole lupamääräystä, hakijan ympäristölupahakemuksessaan ilmoittamalle tasolle ja

3. ympäristössä kohonneet, ihmisille ja luonnolle myrkyllisinä pidettävät metallit (kuten esim. kadmium, uraani, alumiini) saadaan vaarattomalle tasolle ja että

4. kaikki Vuoksen puolen lähivedet (mm. Ylä-Lumijärvi, Lumijoki, Kivijärvi, Kivijoki) puhdistetaan sille hyvälle tasolle, jolla ne olivat ennen kaivoksen aloittamista.

Hakija vaatii lisäksi, että asia on käsiteltävä kiireellisenä ja että päätöstä on noudatettava heti mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

Vastaselityksessään 4.6.2012 Hakija vaati, että ELY-keskuksen tulee välittömästi kieltää riittävän uhkasakon nojalla yhtiötä toimimasta siihen saakka, kunnes sen jätevesien käsittelyratkaisut vastaavat yhtiön lainvoimaista ympäristölupaa. Perusteluna Hakija on esittänyt, että yhtiö ei noudata Vaasan hallinto-oikeuden lainvoimaista päätöstä, jossa on todettu, ettei ole edellytyksiä muuttaa jätevesien käsittelyratkaisua juoksuttamalla vedet kipsisakka-altaan ohi.

Kainuun ELY-keskus on päätöksessään 14.6.2012 dnro KAIELY/5/07.00/2010 katsonut, että ympäristönsuojelulain (jatkossa YSL) 13 luvussa tarkoitettujen hallintopakkeinojen käyttäminen ei ole tarpeen hakemuksen johdosta. Kainuun ELY-keskus on hylännyt Hakijan vaatimukset.

Hakija on vaatinut, että Vaasan hallinto-oikeuden tulee välittömästi keskeyttää Talvivaaran toiminta tai asettaa yhtiölle velvoite lyhyessä määräajassa ja riittävän suuren uhkasakon uhalla huolehtia siitä, että yhtiö toteuttaa valittajan Kainuun ELY-keskukselle tekemän hakemuksen kohdissa 1-4 esitetyt vaatimukset. Toissijaisesti Hakija on vaatinut, että mikäli toimintaa ei määrätä keskeytettäväksi, toimintaa on joka tapauksessa rajoitettava siinä määrin, että yhtiön päästöt vastaavat suurimmillaan yhtiölle myönnettyä ympäristölupaa.

Vaasan hallinto-oikeus on päätöksellään 8.3.2013 nro 13/0055/1 kumonnut valituksenalaisen päätöksen ja palauttanut asian uudelleen käsiteltäväksi Kainuun ELY-keskukseen.

Hallinto-oikeus katsoi, ettei ELY-keskuksen olisi pitänyt jättää lähivesien kunnostus- ja puhdistustoimia Talvivaaran omatoimisuuden varaan eikä kaikilta osin hylätä Hakijan vaatimusta kaivoksen lähivesien kunnostamiseksi ja puhdistamiseksi. Hallinto-oikeus katsoi Hakijan hakemuksessa ja ELY-keskuksen valituksenalaisessa päätöksessä mainittuihin poikkeuksellisiin päästöihin liittyvät seikat huomioon ottaen, että ELY-keskuksen olisi tullut asettaa Talvivaaralle velvoite määräaikaan mennessä veloitteen tehosteeksi asetetuin uhin selvittää kaivoksen Vuoksen vesistön lähivesien kunnostus- ja puhdistamisvaihtoehdot sekä määräaikaan mennessä toimittaa selvitys Kainuun ELY-keskukselle.

Hallinto-oikeus totesi, että marraskuussa tapahtuneella vuodolla voi olla merkitystä myös järvien pilaantumisen kannalta ja uusissa vaatimuksissa ja hallintopakkehakemuksissa on osittain kysymys samoista perusteista

kuin hallinto-oikeudessa käsiteltävässä asiassa. Kun vielä otetaan huomioon, että kaivoksen toimintaa on rajoitettu ja se on osittain keskeytetty marraskuun vuodon takia, on asiassa kokonaisarvion saamiseksi syytä kumota valituksenalainen päätös ja palauttaa asia Kainuun ELY-keskukselle uudelleen käsiteltäväksi yhdessä marraskuussa 2012 vireille tulleiden hallintopakkohakemusten kanssa. Asiallisen ratkaisun antaminen valituksenalaisen päätöksen aikaisen tiedon nojalla ei ole edellä todetussa muuttuneessa tilanteessa tarpeen.

Korkein hallinto-oikeus on päätöksellään 5.12.2013 taltionumero 3822 hylännyt Talvivaaran valituksen. Hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta ei muutettu. KHO:n päätöksen perustelujen mukaan toiminnanharjoittaja on edellä selostetuin tavoin pyrkinyt estämään lisävahinkojen syntymistä ja tehostanut jätevesiensä käsittelyä. Toiminnanharjoittaja ei ole siten laiminlyönyt noudattaa ELY-keskuksen asiassa antamia ohjeita. Toimintaa on kuitenkin jatkettu eräiltä osin lainvoimaisesta luvasta poiketen. Lupa on myönnetty edellyttäen, että hakemuksessa ilmoitetut pitoisuudet yksilöidyille aineille ja yhdisteille eivät ylitä, vaikka lupaan ei olisikaan sisällytetty niitä koskevia raja-arvoja. KHO katsoi, kuten hallinto-oikeuskin, ettei ELY-keskuksen olisi pitänyt jättää lähivesien kunnostus- ja puhdistustoimia kokonaan Talvivaaran itsensä määrittelemien toimien varaan eikä kaikilta osin hylätä Hakijan vaatimusta lähivesien kunnostamiseksi ja puhdistamiseksi.

Sittemmin hallintopakkoasian tultua ELY-keskuksessa 14.6.2012 ratkaistuksi kaivosalueella ovat tapahtuneet marraskuussa 2012 ja keväällä 2013 suurvuodot. Lisäksi on muun ohella ollut vireillä toiminnanharjoittajalle 29.3.2007 myönnetyn ympäristö- ja vesitalousluvan vesien johtamista koskevien määräysten muuttamista koskeva hakemus. Toiminnanharjoittajan ympäristö- ja vesitalouslupapäätöstä on sittemmin muutettu Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 31.5.2013 antamalla päätöksellä nro 52/2013/1, joka ei ole vielä lainvoimainen. Hallinto-oikeus on välipäätöksellään 22.10.2013 nro 13/0297/1 muuttanut lupamääräyksen täytäntöönpanomääräystä.

Ympäristö- ja vesitalousluvan vesien johtamista koskevien määräysten muututtua toiminnanharjoittajaa ei enää voida velvoittaa noudattamaan alkuperäisen 29.3.2007 myönnetyn ympäristö- ja vesitalousluvan lupamääräyksiä.

ELY-keskukseen on myöhemmin tullut vireille saman toiminnanharjoittajan toimintaa koskevia muita hallintopakkohakemuksia, joiden yhdessä käsitteleminen esillä olevan hakemuksen kanssa on perusteltua. Asiat on ratkaistu osittain ELY-keskuksen 31.10.2013 antamalla päätöksillä, osin ne ovat edelleen vireillä.

Edellä kerrottujen ELY-keskuksen päätöksen jälkeen tapahtuneiden olosuhteiden muutosten vuoksi ei ole perusteita muuttaa lopputulokseltaan hallinto-oikeuden päätöstä, jolla asia on palautettu ELY-keskukselle uudelleen käsiteltäväksi yhdessä muiden hakemusten kanssa kokonaiskäsityksen saamiseksi ympäristövaikutuksista ja mahdollisista toimenpiteistä niiden korjaamiseksi.

Edellä lausutun vuoksi ja kun muutoin otetaan huomioon edellä ilmenevät hallinto-oikeuden päätöksen perustelut ja edellä mainitut oikeusohjeet sekä korkeimmassa hallinto-oikeudessa esitetyt vaatimukset ja asiassa saatu selvitys, hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksen muuttamiseen ei ole perusteita.

Lupatilanne

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto (1.1.2010 alkaen aluehallintovirasto) on 29.3.2007 myöntänyt Talvivaaran kaivokselle ympäristö- ja vesitalousluvan nro 33/07/1 (dnro PSY-2006-Y-47). Vaasan hallinto-oikeus muutti 15.2.2008 Pohjois-Suomen ympäristölupaviraston asettamaa jätevesien koostumusta koskevaa lupaehtoa 8 päätöksellään no 08/0039/1, jonka korkein hallinto-oikeus pysytti päätöksellään 24.11.2008 taltionumero 2953.

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto on päätöksellään nro 17/08/1 myöntänyt Talvivaaran kaivoksen polttonesteiden jakeluasemia koskevan, päätöksellään nro 51/08/1 ilmakaasutehdasta koskevan ja päätöksellään nro 63/08/1 kattilalaitoksia koskevan ympäristöluvan. Viimeksi mainitulla päätöksellä on lisäksi muutettu Talvivaaran kaivoksen ympäristö- ja vesitalouslupaa nro 33/07/1 höyrykattilassa käytettävän polttoaineen osalta. Lisäksi ympäristölupavirasto on päätöksellään nro 33/09/1 hylännyt hakemuksen vakuuksia koskevan lupamääräyksen 101 muuttamisesta. Vaasan hallinto-oikeus on hyväksynyt asiassa tehdyn valituksen päätöksellään 09/0428/1 ja muuttanut kyseistä määräystä. Korkein hallinto-oikeus on pysyttänyt Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen päätöksellään KHO:2010:80 (taltionumero 3907).

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto (1.1.2010 alkaen Pohjois-Suomen aluehallintovirasto) on 29.3.2007 antanut Talvivaaran kaivostoimintaa koskien päätöksen dnro PSY-2006-Y-47. Ympäristöluparatkaisun alussa määrätään seuraavasti:

"Ympäristölupavirasto myöntää Talvivaara Projektin Oy:lle ympäristöluvan, joka koskee, niiltä osin kuin tällä päätöksellä ei toisin määrätä, hakemuksen mukaista ja laajuista monimetallimalmin avolouhoksista tapahtuvaa louhintaa, 1. ja 2. vaiheen kasaliuotusta, metallitehdasta, vety- ja rikkivetytehdasta, kalkin polttamoa, sivukivien läjitysalueita ja kipsisakan läjittämistä sekä muita näihin liittyviä aputoimintoja Sotkamon kunnassa ja Kajaanin kaupungissa. Toiminnassa on noudatettava tässä päätöksessä annettuja lupamääräyksiä."

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto muutti 31.3.2011 antamallaan päätöksellä dnro PSAVI/225/04.08/2010 Talvivaaran kaivoksen ympäristöluvan lupaehtoja 7, 8 ja 9 siten, että jätevesiä voidaan johtaa myös suoraan loppuneutraloinnista jälkikäsittely-yksiköille. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto päätti 26.7.2011 ratkaisullaan dnro PSAVI/77/04.08/2011, että em. päätöstä voidaan noudattaa muutoksenhausta huolimatta. Päätöksiin haettiin muutosta Vaasan hallinto-oikeudelta. Vaasan hallinto-oikeus on antanut ratkaisunsa asiassa 30.3.2012. Hallinto-oikeus kumosi päätöksellään edellä tarkoitetut Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ratkaisut. Talvivaara on johtanut ympäristöön vettä kipsisakka-altaan ohi Kainuun ELY-keskuksen 15.6.2012 antaman päätöksen nojalla. Päätös on määrätty noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. Vaasan hallinto-oikeus on 4.3.2013 päätöksellään nro 13/0047/1 kumonnut Kainuun ELY-keskuksen em. päätöksen täytäntöönpanomääräyksineen. KHO on 5.12.2013 päätöksellään (taltionumero 3824) pysyttänyt Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 31.5.2013 (Dnro PSAVI/12/04.08/2013) lupapäätöksen lupamääräyksen 7 mukaan metallien talteenottolaitoksen prosessivedet on palautettava liuoskiertoon. Prosessivesiä ei johdeta enää loppusaostuksen mukana kipsisakka-altaalle.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 31.5.2013 päätöksellään nro 52/2013/1 myöntänyt ympäristöluvan Talvivaaran kaivoksen toiminnan olennaiseen muuttamiseen käsiteltävien jätevesien johtamisen ja siihen välittömästi liittyvien asioiden osalta. Aluehallintovirasto on muuttanut lupamääräyksistä ilmenevästi Talvivaaran kaivoksen ympäristö- ja vesitalousluvan nro 33/07/1 pilaantumisen estämistä koskevaa yleistä määräystä 4 ja jätevesipäästöjä koskevia lupamääräyksiä 5, 6, 7, 8, 9 ja 12 siten, että jätevesipäästöjä rajoittavat sekä pitoisuus- että enimmäispäästörajat. Johdettavien jätevesien vuosittaista enimmäismäärää koskeva rajoitus on poistettu. Aluehallintoviraston päätös ei ole lainvoimainen. Päätös on kuitenkin välittömästi täytäntöön pantavissa muutoksenhausta huolimatta.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 30.4.2014 päätöksellään nro 36/2014/1 myöntänyt ympäristöluvan Talvivaaran kaivoksen koko toiminnan olennaiseen muuttamiseen. Päätös korvaa Pohjois-Suomen ympäristölupaviraston 27.3.2007 antamasta päätöksestä nro 33/07/1 ympäristöluvan siihen hallinto-oikeuden päätöksellä tehtyine muutoksineen. Päätöksen vesitalouslupa jää voimaan. Lisäksi päätös korvaa ympäristölupapäätökset, joilla edellä mainittua päätöstä nro 33/07/1 on muutettu tai on annettu ympäristölupa kaivosalueelle sijoittuvalle uudelle toiminnalle. Aluehallintoviraston 31.5.2013 antama päätös nro 52/2013/1 ja muut kohdassa "korvattavat päätökset" tarkoitetut ympäristölupapäätökset ovat voimassa siihen saakka kunnes päätös tulee lainvoimaiseksi tai täytäntöönpanokelpoiseksi, ellei

muutoksenhakutuomioistuin valituksen johdosta muuta määrää. Päätös saadaan panna täytäntöön sen saatua lainvoiman. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätös ei ole lainvoimainen.

Vaasan hallinto-oikeus on 22.10.2013 välipäätöksellään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 31.5.2013 lupapäätöksestä tehtyihin valituksiin muuttanut päätöksen täytäntöönpanon lupamääräyksen 9b osalta siten, että jätevesien johtaminen Vuoksen vesistön Lumijokeen on toteutettava niin, että kyseiset jätevedet sisältävät enintään 40 % lupamääräyksessä 9a mainittujen haitta-aineiden vuosipäästöstä. Mahdollisesti jo aloitettu edellä mainitun kuormitusmäärän ylittävä jätevesien johtaminen Vuoksen vesistöalueelle on heti keskeytettävä. Lupamääräystä 9b koskeva määräys on voimassa siihen saakka, kunnes pääasiaa koskevat valitukset on hallinto-oikeudessa ratkaistu tai kunnes asiasta toisin määrätään.

Vaasan hallinto-oikeus 13.10.2014 välipäätöksellään yhdistänyt Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksistä 31.5.2013 nro 52/2013/1 ja 30.4.2014 nro 36/2014/1 tehtyjen valitusten käsittelyn.

Talvivaara on asetettu konkurssiin Espoon kärjäoikeudessa 6.11.2014 ja pesänhoitajaksi on määrätty asianajaja Jari Salminen. Espoon kärjäoikeus on 1.12.2014 antamallaan päätöksellä määrännyt Talvivaaran konkurssin jatkumaan julkisselvityksenä. Kärjäoikeus totesi päätöksessään, että konkurssiasiamiehen hakemuksessa kerrotuin tavoin vesien, jätevesien ja kierrätysliuoksen asianmukaisen käsittelyn turvaaminen ja ympäristövahingon estäminen valtion varoin on konkurssilain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen erityinen syy siirtyä konkurssissa julkisselvitykseen. Päätöslauselman mukaan pesänhoitajan määräys ja velkojien päätösvalta konkurssissa lakkaavat. Julkisselvityksessä olevan konkurssipesän hallintoa hoitaa konkurssiasiamiehen määräämä julkisselvittäjä, jonka haltuun konkurssipesään kuuluva omaisuus on luovutettava. Konkurssiasiamies Helena Laine on määrännyt 1.12.2014 päätöksellään asianajaja Jari Salmisen suostumuksensa mukaisesti toimimaan Talvivaaran konkurssipesän julkisselvittäjänä.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on lupapäätöksellään 5.12.2014 myöntänyt määräaikaisen ympäristöluvan Talvivaaran kaivoksen toiminnan olennaiseen muuttamiseen koskien pääosin hakemuksen mukaista likaantuneiden vesien varastointia Kuusilammen avolouhoksen eteläisessä avauksessa ja antanut likaantuneiden vesien varastointia koskien uudet lupamääräykset 1-10.

Kainuun ELY-keskus on 15.4.2015 ympäristönsuojelulain 123 §:n nojalla antamallaan päätöksellä määrännyt toiminnanharjoittajaa laskemaan vedenpintaa Korttelammen ja Latosuon patoaltailla ympäristöturvallisen tason (=HW-taso) alapuolelle johtamalla käsiteltyjä vesiä Vuoksen ja

Oulujoen vesistöön. Vuoksen vesistön suuntaan päätös on voimassa 31.5.2015 asti ja Oulujoen vesistön suuntaan 31.5.2015 asti tai kunnes PSAVI myöntää täytöntöönpanokelpoisen ympäristöluvan purkupuutken rakentamiselle sekä haetulle ns. kiintiön siirrolle.

Kainuun ELY-keskus on 21.4.2015 ympäristönsuojelulain 123 §:n nojalla antamallaan päätöksellä määrännyt toiminnanharjoittajaa johtamaan metallitehtaan paluuliuosta eli raffinaattia Tammalammen käsittely-yksikölle käsiteltäväksi bioliuotuskierron varoaltaiden ylitulvimisen ehkäisemiseksi ja varotilavuuden säilyttämiseksi. Ensisijaisesti liuosta on poistettava liuoskierrosta metallien talteenottolaitoksella sekä tarvittaessa käsittelemällä raffinaattia Tammalammen vesienkäsittely-yksiköllä. Raffinaattia on johdettava avolouhoksen keskiramppiin, jos määräyksen 1 mukaiset toimenpiteet eivät ole riittävät bioliuotuskierron varoaltaiden ylitulvimiseksi. Määräys 1 voimassa 22.6.2015 asti ja määräys 2 31.5.2015 asti.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on lupapäätöksellään 24.4.2015 nro 43/2015/1 myöntänyt toistaiseksi voimassa olevan ympäristöluvan Talvivaaran kaivoksen toiminnan olennaiseen muuttamiseen käsiteltyjen jätevesien johtamisen osalta. Lupa koskee, ellei toimintaa ole lupamääräyksistä ilmenevästi rajoitettu tai muutettu, hakemuksessa tarkoitettujen käsiteltyjen jätevesien johtamista uudessa purkupuutkessa Nuasjärveen päätöksen liitteen 5 sivun 5 mukaiseen paikkaan. Lisäksi aluehallintovirasto on myöntänyt Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesälle ympäristöluvan johtaa kaivosalueelta käsiteltyjä jätevesiä Oulujoen vesistön nykyisiä purkureittejä pitkin Kolmisopen yläpuolelle vuonna 2015 Nuasjärven purkupuutken käyttöönottoon saakka. Päätös on täytöntöön pantavissa muutoksenhausta huolimatta.

Asian käsittelyvaiheet

Kainuun ELY-keskus on 27.1.2014 kirjeellään varannut Hakijalle tilaisuuden tulla kuulluksi asiassa KHO:n palautuspäätöksen jälkeen. Hakija on vastauksessaan 12.2.2014 vaatinut, että

- 1) kaikki Vuoksen puolen lähivedet, ainakin Ylä-Lumijärvi, Lumijoki, Hakijan mökkijärvi Kivijärvi ja Kivijoki määrätään pikaisesti puhdistettaviksi sille hyvälle tasolle, jolla ne olivat ennen Talvivaaran kaivostoiminnan ja sitä edeltävän rakennustoiminnan aloittamista. Myös Lumijärvi on nyttemmin todettu pilaantuneeksi, vaikka sen piti olla alun alkaen syrjässä vesien poistoreitiltä. Puhdistustoimet on kohdistettava myös Lumijärveen.
- 2) kaikki laitokselta tulevat vesipäästöt on saatava ympäristölupapäätösten lupamääräysten, ja mikäli niistä ei ole suoranaisia lupamääräyksiä, hakijan alkuperäisessä lupahakemuksessaan ilmoittamille tasoille. Tämä vaatimus koskee myös kaikkia liikavesiä niin niiden määrän kuin laadunkin osalta.

- 3) laitoksen ympäristössä ilmenneet, ihmisille ja luonnolle myrkylliset metallit (kuten kadmium, uraani, alumiini), joiden arvot ovat kohonneet ajoittain haitallisiksi, on saatava vaarattomalle tasolle.

Lisäksi ELY-keskuksen tulee määrätä yhtiötä velvoittava hallintopakko päätös heti noudatettavaksi mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta. Hakija on pyytänyt asian kiireellistä käsittelyä. Kasvavien haittojen sijasta on siirryttävä viimein vesien puhdistukseen.

Aikaisemmin esittämien perusteiden lisäksi Hakija on korostanut erityisesti sitä, että kaivoksen toiminnan myötä Hakija on menettänyt täydellisesti mahdollisuuden käyttää Kivijärveä vesistösidonnaiseen virkistäytymiseen. Järven veden laatu on huono, jopa vaarallinen myös ihmisille, aiheuttaen ulkoisestikin käytettynä ainakin ihottumaa ja hengitystieoireita. Järven normaalit toiminnot ovat happamien vesikerrosten vuoksi häiriintyneet aiheuttaen myös kalojen, lintujen ja vesieläimien karkottumista. Myös järven kasvisto muuttuu muotoaan, rantojen vesikasvillisuudessa Hakija huomasi kesällä 2013 muutoksia (esim. ulpukat vähentyneet). Kivijärven huono vedenlaatu aiheuttaa myös sen, että Hakija on menettänyt mahdollisuuden käyttää järven kaloja ruokana. Kalastusharrastuksen loppumisen lisäksi kotitarvekalastuksen poisjäämisellä on myös taloudellista merkitystä. Kala on nyt haettava Kajaanista tai Sotkamosta. Myöskään Kivijoelle hankitusta toisesta veneestä ei ole mitään hyötyä, koska niin Kivijoen kuin Laakajärven pohjoisosankin kalat ovat kartettavia. Hakijan entinen lapsuudenkoti on toiminut viime vuosikymmenet Kainuun mökkinä. Lapsuudenkodissa on pian sata vuotta säilytetty alkuperäiset vaatimattomat olosuhteet, joissa viihtyminen on merkinnyt Hakijan perheelle ja suvulle tärkeää henkireikää nykyisessä kiivastahtisessa elämänmenossa. Viihtymisen oleellisin tekijä on ollut juuri puhdas, erämaajärven kaltainen Kivijärvi kymmenine saarineen ja kalaisine karikkoineen. Nyt järven vettä ei voi edes käyttää saunavetenä saatikka että järvelle voisi viedä vieraita tai mennä itse ongelle, veneretkelle tai uimaan. Tämän tuhon on Talvivaara saanut aikaiseksi päästöillään ja vuodoillaan. Järvi on pikaisesti palautettava normaaliin luonnontilaiseen kuntoon, jossa kaivokset jätevedet eivät näy veden laadussa. Sama koskee lähivesiä, kuten Kivijokea sekä yläpuolisia vesiä, joista vuotaa saastunutta vettä Kivijärveen.

Kaivoksen aiheuttamat lukuisat Kivijärveä pilanneet jätevesipäästöt ilmenevät kiistatta KHO:n päätöksestä, jolla Hakijan hallintopakkoasia on palautettu Kainuun ELY-keskukselle evästyksin, että vesistön kunnostamistoimia ei olisi saanut jättää vain toiminnanharjoittajan oman päätöksen varaan. KHO:n päätöksen mukaan oikeudelliset edellytykset hallintopakko hakemuksen hyväksymiseksi ovat käsillä.

Uutena lisäselvityksenä kaivoksen aiheuttamasta pilaantumisesta on Onnettomuustutkintakeskuksen 3.2.2014 julkaisema tutkintaselostus 5/2014 ”Ympäristöonnettomuus Talvivaaran kaivoksella marraskuussa 2012”, linkki: <http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2012/k2wFN7MMJ/Y2012-03Tutkintaselostus>.

Jo tuon selostuksen alusta (Tiivistelmä) ilmenee, että ”Talvivaaran kaivoksella havaittiin vuoto ykköskipsisakka-altaalla 4.11.2012. Tapahtuma-aikaan altaassa oli metallipitoista vettä ja kipsisakkaa yhteensä noin viisi miljoonaa kuutiometriä. Onnettomuuden seurauksena altaasta vuoti noin 1,2 miljoonaa kuutiometriä ympäristölle vahingollista metallipitoista vettä ja sakkaa, josta kaivosalueen ulkopuolelle päätyi 240 000 kuutiometriä. Yhtiö käynnisti toimenpiteet vuotokohdan löytämiseksi ja vuodon tukkimiseksi sekä lisävahinkojen rajoittamiseksi. Estääkseen metallipitoisen veden vuotamisen kaivosalueen ulkopuolelle, yhtiö aloitti Kortelammen turvapadon rakentamisen. Lisäksi yhtiö aloitti kipsisakka-altaaseen valuneen veden neutraloinnin ja ympäristövaikutusten seurannan. Vuotaneen kipsisakka-altaan rakennustyöt oli saatu valmiiksi keväällä 2008 ja viranomaisen oli hyväksynyt altaan käyttöönottettavaksi toukokuussa 2008. Jo tätä ennen viranomaisen oli hyväksynyt altaan tilapäisen käytön vesivarastona bioliuotusprosessin käynnistämistä varten huhtikuussa 2008. Ensimmäisen kerran altaan ykköslohkossa havaittiin vuoto elokuussa 2008. Seuraava vuoto samassa lohkossa havaittiin maaliskuussa 2010. Kaikissa tapahtuneissa vuodoissa yhteinen nimittäjä on ollut altaaseen varastoitu vesi. Onnettomuus tapahtui, kun käyttötarkoituksen vastaisesti vesivarastona käytetyn kipsisakka-altaan rakenne ei kestänyt kipsisakan päälle varastoidun veden hydrostaattista painetta. HDPE-kalvo repeytyi ja altaaseen varastoitu vesi pääsi vuotamaan kipsisakka-altaasta. Altaan kaksi aiempaa vuotoa olivat todennäköisesti heikentäneet HDPE-kalvon alapuolisia rakenteita ja olisivat omiaan edesauttamaan uuden vuodon syntymistä.

Ennen marraskuussa 2012 tapahtunutta vuotoa kipsisakka-altaaseen oli pumpattu alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poiketen kahden kuukauden ajan raffinaattia eli hapanta metallisulfaattiliuosta, joka teki vuotaneesta vedestä ympäristölle haitallisemman.”

Hakija viittaa aiemmin esittämiensä perusteluiden ohella em. yksityiskohtaisia tietoja sisältävään selvitykseen kokonaisuudessaan. Sen havainnollisessa, pilaantumista esittävässä värillisessä kuvassa s. 24 Kivijärvi on merkitty numerolla 1. Värinä on käytetty oranssia, joka tarkoittaa, että järvi on runsaasti kuormittunutta aluetta, jossa haitat ovat suuret. Raportista selviää kiistatta, että kipsisakka-altaita on käytetty jätevesivarastona eikä kipsisakan varastona. Näin Hakijan vaatimuksia tukee myös Onnettomuustutkintakeskuksen selostus.

Siteeratussa kappaleessa esiintyvät vesimäärät ovat yhtiön ilmoittamia arvioita. Kukaan ei varmaankaan ole pystynyt laskemaan sitä haitta-aineiden yhteismäärää, mikä on marraskuun 2012 vuodon aikana päässyt maapohjaisiin turva-altaisiin tai suoraan luontoon. Suuri osa niistä muhii joko Kivijärven sedimentissä tai leijaa kerrostuneessa vesimassassa sekoittuneena aikaisempiin Talvivaaran vuotoihin (2008, 2010) ja Talvivaaran laskemiin jätevesiin. Myös 7.3.2013 on jälleen ollut vuoto kipsisakka-altaassa.

Onnettomuustutkintakeskuksen selostuksessa on runsaasti lisäperusteluja Hakijan esittämille hallintopakko-vaatimuksille. Lisäperustelujen osalta Hakija on viitannut etenkin selvityksen sivuille 22-24 (käsittelee ympäristövahinkoja), sivuille 33-36 (mm. kipsisakka-altaat osana loppuneutralointia, kaivoksen suunniteltu vesitaseen hallinta, kaivoksen luvat, ympäristövaikutusten arviointi, ympäristö- ja vesitalouslupa, ympäristöluvan vaatimukset ympäristönsuojelurakenteille), sivuille 43-49 (kipsisakka-altaan rakenne, rakentaminen, käyttö jne), sivulta 58 alkaen (kaivoksen vesitaseen hallinta) ja sivulle 78 (johtopäätökset ja toteamukset).

Talvivaaran kaivoksen toimintaa ja sen kasvaneita ympäristöhaittoja kymmenen vuotta seuranneena Kivijärven mökkiläisenä Hakija ei voi kaikilta osin yhtyä Onnettomuustutkintakeskuksen selvityksessä esitettyihin päätelmiin. Esim. sivulle 77 kohdassa 3.3 (Viestintä) todetaan, ettei marraskuinen vuoto olisi ollut henkeä ja terveyttä uhkaava suuronnettomuus vaan vakava paikallinen ympäristöonnettomuus. Hakijan mielestä kyseessä ei ole pelkkä paikallinen ympäristöonnettomuus silloin, jos vuodon haittavaikutukset näkyvät jo Laakajärven keskiosan mittaustuloksissa ja vaikutuksista on havaintoja Kuopion Jänneiemellä saakka, jonka takia Kuopion ympäristölautakunta on aiheellisesti huolissaan pohjavesiensä tulevasta tilasta. Vakava ihmisten henkeä ja terveyttä uhkaava onnettomuus olisi ilmeisesti ollut kyseessä, jos esimerkiksi Kivijärvellä olisi ollut vuodon aikana kalassa suurempi joukko ihmisiä, jotka olisivat sairastuneet/kuolleet kipsisakka-altaasta juoksevaa vettä käsitellessään. Tällainen vaara kyllä olisi voinut olla olemassa, ellei Talvivaara olisi jo aikaisemmilla jätevesillään karkottanut järveltä lähes kaiken elämän. Oulun suunnalla Jormasjärvenissä ovat myös haitat näkyvissä, joten kyllä tutkijoidenkin mukainen suuronnettomuus on pian käsillä, jos ELY-keskus viivyttää tiukkojen korjausmääräysten antamisessa haitan aiheuttajalle. Kaikkia vaikutuksia ei edes vielä tiedetä. Sykekin on esittänyt, että haitallisten vaikutusten yhteisvaikutukset vesistöissä voivat olla arvaamattomia ja tuskin kaikkea levinnyttä saastetta saadaan koskaan ympäristöstä poistettua.

KHO on päätöksessään sivulla 14 oikeudellista arviointia koskevassa ensimmäisessä kappaleessa todennut mm. että "toimintaa on kuitenkin jatkettu eräiltä osin lainvoimaisesta luvasta poiketen. Lupa on myönnetty

edellyttäen, että hakemuksessa mainitut pitoisuudet yksilöidyille aineille ja yhdisteille eivät ylity, vaikka lupaan ei olisikaan sisällytetty niitä koskevia raja-arvoja.” Vesistö päästöjen luvanmukaisuutta arvioidessaan ELY-keskuksen tulee nimenomaisesti kiinnittää huomiota näihin päästöihin, jotka eivät vastaa hakemuksessa esitettyjä tietoja. KHO:n mukaan hakija on sidottu niihin arvoihin ja määriin, joita se on hakemuksissaan lupaviranomaisille ilmoittanut.

Hakija huomauttaa lisäksi, että Kivijärvi ei kuulu kaivosalueen vieressä (pohjoisen suunnassa) olevaan musteliuskalueeseen, jolla luonnostaan on korkeat nikkelpitoisuudet. Kaivosyhtiö on näin esittänyt yrittäessään saada laajaa sekoittumisvyöhykettä laitoksen aiheuttaman korkean nikkelpitoisuuden vuoksi. ELY-keskuksen on nyt tiukasti päätettävä, että Talvivaara etsii keinot myös nikkelpäästöjen pienentämiseksi pikimmiten.

Hakijan mukaan viimeistään nyt Vaasan hallinto-oikeuden ja Onnettomuuskeskuksen selostuksen jälkeen on kiistatonta, että yhtiö on menetellyt kaivostoiminnassaan ympäristölupien määräyksistä poikkeavalla tavalla, joten edellytykset hallintopakon ja asianmukaisen uhan asettamiseen ovat käsillä. Hakijan vaatimuksia ei voi enää hylätä silläkään perusteella, ettei tiedetä sopivaa menetelmää Kivijärven, sen yläpuolella olevien vesialueiden ja Kivijoen kunnostamiseksi. Nykyaikana tekniikka on, kun kaivosyhtiölle asetetaan selvä velvoite riittävän suuri uhkineen ryhtyä puhdistustoimenpiteisiin. (liite 3)

Kainuun ELY-keskus on 24.2.2014 kirjeellään varannut Talvivaaralle tilaisuuden antaa vastaselityksensä Hakijan vastauksesta. Talvivaaran vastaselitys on saapunut ELY-keskukseen 17.3.2014. (liite 4)

Talvivaaran mukaan Peronius on 12.2.2014 päivätyn vastauksen kohdassa 1 vaatinut, että kaikki Vuoksen vesistöalueen vesistöt Kivijärvelle saakka tulee pikaisesti puhdistaa samalle tasolle, kuin ne olivat ennen Talvivaaran toiminnan aloittamista. Talvivaara toteaa, että kaivoksen lähimmissä ja pienimmissä vesistöissä (Vuoksen vesistöalueella Ylä-Lumijärvi ja Kivijärvi) näkyy Talvivaaran kaivostoiminnan vaikutukset. Kivijärvi on ollut sulfaattipäästöjen vuoksi keinotekoisesti kerrostunut vuodesta 2011 saakka. Kivijärvessä sekä Ylä-Lumijärvessä näkyvät myös kipsialasonnettomuuden vaikutukset.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 31.5.2013 annetun lupapäätöksen 52/2013/1 lupamääräyksessä F todennut, että: ”Luvan saajan on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin Salmisessa, Kalliojärvässä ja Kalliojoessa sekä Ylä-Lumijärvessä, Lumijoessa, Lumijärvessä ja Kivijärvessä jätevesipäästöjen aiheuttamien pilaantumishaittojen vähentämiseksi vesistöjä kunnostamalla”. Kyseisessä lupamääräyksessä on lisäksi todettu, että: ”Eri kohteiden kunnostustarkastelut, niiden pohjalta laadittavat kunnostussuunnitelmat

sekä kunnostusten edellyttämät lupahakemukset on toimitettava aluehallintovirastoon 30.6.2014 mennessä”.

Talvivaara on teettänyt asiantuntijatyönä puro- ja jokialueita (Vuoksen vesistöalueella Lumijoki Kivijärveen saakka) koskevan kartoituksen, jonka raportti on toimitettu Kainuun ELY-keskukselle ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle 5.7.2013. Selvityksen perusteella alueella ei ole tarpeen tehdä merkittäviä ja luvituksia vaativia kunnostustoimenpiteitä. Talvivaara on teettänyt suunnitelmat Ylä-Lumijärven kunnostamiseksi vuoden 2013 aikana. Suunnitelmat lupahakemuksineen tullaan jättämään Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle luvan 52/2013/1 lupamääräyksen F mukaisesti kesäkuun 2014 loppuun mennessä. Suunnitelmat toimitetaan samalla tiedoksi Kainuun ELY-keskukselle.

Muiden lähijärvien (Salminen, Kalliojärvi ja Kivijärvi) kunnostustarvetta on arvioitu ensimmäisen kerran keväällä 2012. Tuolloin asiantuntija-arvio oli, ettei sulfaatin ja mangaanin vuoksi kerrostuneissa vesistöissä kannata lähteä toteuttamaan kunnostustoimenpiteitä. Kyseisten kolmen järven kunnostustarvetta on arvioitu kipsiallasonnettomuuden jälkeen uudelleen 5.7.2013, jolloin asiantuntija-arvio oli, että järvien palauttaminen normaaliin tilaan edellyttää kunnostustoimenpiteitä. Salmisen, Kalliojärven ja Kivijärven kunnostussuunnitelmat tarvittavine lupahakemuksineen toimitetaan Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle ja Kainuun ELY-keskukselle luvan 52/2013/1 lupamääräyksen F mukaisesti kesäkuun 2014 loppuun mennessä. Lumijoesta sivussa sijaitsevan Lumijärven osalta yhtiö ei näe tarvetta kunnostustoimenpiteille.

Peronius on 12.2.2014 päivätyn vastauksen kohdissa 2-3 vaatinut, että Talvivaaran purkuvesien laatu noudattaa lupapäätöksessä annettuja lupamääräyksiä. Lisäksi Peronius on vaatinut, että vesistöjen haitta-aineiden (mm. kadmium-, uraani- ja alumiinipitoisuudet) saadaan vesieliöille ja ihmisille haitattomalle tasolle. Edellä mainittujen haitta-aineiden selvästi kohonneita pitoisuuksia havaittiin 2012 marraskuussa tapahtuneen kipsiallasvuodon aikaan sekä myöhemmin myös kerrostuneiden vesistöjen (Salminen, Kalliojärvi, Kivijärvi) syvänteissä. Vuotovesireitillä pitoisuustasot laskivat nopeasti vuototilanteen mentyä ohi. Kerrostuneiden vesistöjen syvänteissä ovat haitta-aineet huomioidaan kyseisten vesistöjen kunnostussuunnittelussa.

Asian käsittelyssä on otettava huomioon, että tilanne on olennaisella tavalla muuttunut siitä, mitä se oli Peroniuksen alkuperäisen vireillepanon aikaan. Vaasan hallinto-oikeuden ja KHO:n kannanotoista riippumatta edellytykset hallintopakkeinojen käyttämiselle on arvioitava nyt käsillä olevassa muuttuneessa tilanteessa. Talvivaaralle on muun muassa myönnetty ympäristölupa 52/2013/1, joka koskee nimenomaan Talvivaaran vesistövaikutuksia sekä mahdollisesti tarpeellisten puhdistustoimenpiteiden suunnittelu- ja luvitusaikataulua.

Lupaharkinnassa on otettu huomioon kaivoksen vesitaseeseen liittyvät haasteet ja kipsiallasvuotojen vaikutukset.

Keskeistä Sinikka Peroniuksen 12.2.2014 päivätyssä vastauksessa on, että Peronius on vaatinut hallintopakkeinojen käyttöä vesistöjen kunnostustoimien edistämiseksi. Talvivaaran näkemyksen mukaan hallintopakon käyttö on täysin tarpeeton ja ylimitoitettu, koska kunnostusvelvoite on jo asetettu Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 31.5.2013 myöntämässä ympäristöluvassa. Ympäristöluvan mukaan Talvivaaralla on 30.6.2014 asti aikaa toimittaa aluehallintovirastolle kunnostustarkastelut, niiden pohjalta laadittavat kunnostussuunnitelmat sekä kunnostusten edellyttämät lupahakemukset. Edellytyksiä määrätä puhdistamistoimenpiteistä hallintopakkeinoihin ei ole tilanteessa, jossa Talvivaara ei ole rikkonut sille ympäristöluvassa asetettua määräaika.

Hakija on ilmoittanut edelleen 14.11.2014 vastineenaan, että asia on ollut vireillä jo yli kaksi vuotta. KHO on päätöksellään 5.12.2013 pysyttänyt Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen, jolla Kainuun ELY-keskuksen päätös on kumottu ja asia on palautettu uudelleen käsiteltäväksi ELY-keskukseen. Hakija on antanut viimeksi asiaan liittyvän vastauksensa ELY-keskukselle 11.2.2014 (allekirjoituspäivä, 12.2.2014 sähköpostin lähetyspäivä). Hakija on siis kohta vuoden odottanut ELY-keskuksen konkreettisia toimia päätöksen johdosta. Hakijalle Vuoksen vesistön mökkiläisenä, Kivijärven rannalla kiinteistön omistavana, on tärkeintä se, että Vuoksen alkupään vedet, Kivijärvi ja Kivijoki mukaan lukien, puhdistetaan hetimiten siihen hyvään tilaan, missä ne olivat ennen kaivoksen aloittamista. Puhdistamistoimien aloittamisen lisäksi myös kaivoksen mahdolliset vesipäästöt on pidettävä sillä tasolla, että vastaanottavat vesistöt eivät ennen puhdistamisen aloittamista tai sen aikana likaannu entisestään.

Hakija muuttaa vaatimuksiansa Talvivaaran muuttuneiden olojen (konkurssi) vuoksi ainoastaan siten, että Hakija kohdistaa Talvivaaran ohella vaatimuksensa myös Talvivaaran sijaan tulleeseen, vesipäästöistä vastaavaan tahoon, kuten yhtiön konkurssipesään kuin myös mahdolliseen uuteen elinkeinonharjoittajaan ja/tai Talvivaaran emoyhtiöön Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj:een. Uuden tahon on riittävän uhkasakon uhalla huolehdittava vesistöjen puhdistuksesta ja siitä, että mikäli kaivosalueelta lasketaan vesiä etelään, Vuoksen vesistöön johdettavien jätevesien määrät ja niiden haittavaikutukset täyttävät kulloinkin voimassa olevien (avin/Vaasan hallinto-oikeuden/KHO:n) päätösten kaikki määräykset raja-arvoineen. (liite 5)

Kainuun ELY-keskus on varannut 4.12.2014 Talvivaaran konkurssipesälle sekä 1.12.2014 entisille Talvivaaran hallituksen jäsenille tilaisuuden esittää vastaselityksensä Hakijan 14.11.2014 vastineesta.

Talvivaaran konkurssipesä toteaa, että sen toiminta on voimassa olevien lupien mukaista ja hallintopakkovaatimukset ovat perusteettomia. Asian käsittelyssä on otettava huomioon, että olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet verrattuna tilanteeseen, jossa hakija on tehnyt alkuperäisen vireillepanonsa. Vaasan hallinto-oikeuden ja KHO:n kannanotoista riippumatta edellytykset hallintopakkokeinojen käyttämiselle on arvioitava tämänhetkisessä tilanteessa. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 31.5.2013 antama lupapäätös 52/2013/1, joka koskee purkuvesien käsittelyä, varastointia ja juokсутusta, on korvannut yhtiön alkuperäisen ympäristöluvan, johon hakijat vaatimuksissaan viittaavat. Talvivaaran konkurssipesä on noudattanut yksittäisiä luparajajilyityksiä lukuun ottamatta purkuvesiä koskevan luvan lupamääräyksiä. Myös KHO on päätöksissään todennut, että toiminnanharjoittaja on omatoimisesti pyrkinyt estämään lisävahinkojen syntymistä ja tehostanut vesienkäsittelyä.

Talvivaaran konkurssipesä tiedostaa tulevien vuosien kuormituskiintiöiden rajallisuuden. Konkurssipesä on hakenut ympäristölupaa ylijäämävesien johtamiselle Nuasjärveen, mitä se pitää lopullisena ja kestäväenä ratkaisuna vesienhallintaan. Tavoite on, että purkuputki on käytössä kesän 2015 aikana. Kaivosalueella on noin 3000 m³/h käsittelykapasiteettia, joka perustuu metallien saostamiseen hydroksideiksi kalkin avulla. Käänteisosmoosikapasiteetin lisääminen varmistaa sen, että raakavedenottoa voidaan merkittävästi vähentää. Käänteisosmoositeknikka ei kuitenkaan pitkällä tähtäimellä ratkaise kaikkia vesitaseen haasteita, sillä se tuottaa aina myös rejektin, jonka määrä vastaa laitoksen puhdistaman tuoteveden määrää. Uuden, hankittavan yksikön jälkeen Talvivaaran konkurssipesän käänteisosmoosiin perustuva puhdistuskapasiteetti on maan suurimpia, eikä sen kasvattaminen ole teknistaloudellisesti perusteltua.

Talvivaaran konkurssipesän näkemyksen mukaan ympäristöturvallisuuden riskitaso on pienentynyt oleellisesti. Alueella varastoidut vedet ovat sijoitettuna ympäristöluvan mukaisiin altaisiin. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 5.12.2014 antamallaan ympäristölupapäätöksellä antanut luvan varastoida vettä avolouhoksen eteläosaan rakennetussa altaassa. Puhtaan veden varastoaltaat, kuten Latosuon patoallas ja Kuljun patoallas on rakennettu voimassa olevan, 31.5.2013 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ympäristölupapäätöksen lupamääräyksen B mukaisesti. Alueella on varauduttu myös erilaisilla pumppausratkaisuille siihen, että altaille on mahdollista tehdä tilaa sulamis- ja valumavesille tasaamalla vettä eri varastoaltaiden kesken.

Talvivaaran konkurssipesä toistaa Talvivaaran 17.3.2014 Peroniukselle antaman vastineen näkemyksen, että yhtiöön ei voida kohdistaa hallintopakkotoimia vesistön vaikutusten osalta siltä osin, kuin yhtiö on noudattanut tällä hetkellä voimassa olevia lupamääräyksiä. Edellytyksiä

etenkään toiminnan keskeyttämiselle ei ole, koska toimintaa harjoitetaan tällä hetkellä voimassa olevien lupamääräysten mukaisesti.

Ympäristön kunnostustarpeen arviointi

Ympäristön kunnostustarpeen arvioinnin osalta Talvivaaran konkurssipesä huomauttaa, että järvien kunnostusprosessi on vireillä erillisenä asiana Kainuun ELY-keskuksessa. Salmisen, Kalliojärven ja Kivijärven kunnostustarvetta on arvioitu ensimmäisen kerran keväällä 2012. Tuolloin asiantuntija-arvio oli, ettei sulfaatin ja mangaanin vuoksi kerrostuneissa vesistöissä kannata lähteä toteuttamaan kunnostustoimenpiteitä. Kyseisten järvien kunnostustarve arvioitiin uudestaan kipsisakka-allasonnettomuuden jälkeen 5.7.2013, jolloin asiantuntija-arvio oli, että järvien palauttaminen normaaliin tilaan edellyttää kunnostustoimenpiteitä.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 31.5.2014 lupapäätöksen 52/2013/1 lupamääräyksessä F määrännyt, että ”luvan saajan on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin Salmisessa, Kalliojärvessä ja Kalliojoessa sekä Ylä-Lumijärvessä, Lumijoessa, Lumijärvessä ja Kivijärvessä jätevesipäästöjen aiheuttamien pilaantumishaittojen vähentämiseksi vesistöjä kunnostamalla. Eri kohteiden kunnostusvaihtoehtojen tarkastelut, niiden pohjalta laadittavat kunnostussuunnitelmat sekä kunnostusten edellyttämät lupahakemukset on toimitettava aluehallintovirastoon 30.6.2014 mennessä.”

Kainuun ELY-keskus on kirjeessään 4.6.2014 todennut, että merkittävän pilaantumisen korjaamisasiassa (YSL 84 a §) on kyse ympäristölupa-asiasta erillään käsiteltävästä hallintopakkoluonteisesta asiasta, jossa ELY-keskus on toimivaltainen viranomaisena. Kirjeessään Kainuun ELY-keskus totesi, että Talvivaaran tulee toimittaa ELY -keskukselle suunnitelma vesistön merkittävän pilaantumisen korjaamiseksi tarvittavista ympäristövastuulain (29.5.2009/383) ja ympäristövastuuasetuksen (24.9.2009/713) mukaisista toimenpiteistä. ELY-keskus täsmentää, että asiaan liittyvä mahdollinen luvan hakuvelvollisuus tarkentuu myöhemmin, joten lupamääräyksen F mukaista kunnostusvaihtoehtojen tarkastelua ja kunnostussuunnitelmia lupahakemuksineen ei tarvitse toimittaa aluehallintovirastolle.

Talvivaara on toimittanut 3.9.2014 ulkopuolisen konsultin laatiman lähijärvien kunnostussuunnitelman. Ylä-Lumijärven kunnostamiseen liittyen Talvivaara on toimittanut kunnostusvaihtoehtojen vertailun 4.7.2013. Lähialueen puro- ja jokivarsialueita koskien Talvivaara on teettänyt asiantuntija-arvion, jonka mukaan alueilla ei ole tarpeen tehdä merkittäviä ja luvituksia vaativia kunnostustoimenpiteitä. Kainuun ELY -keskus on pyytänyt suunnitelmista asiantuntijalausunnat Suomen ympäristökeskukselta (SYKE) ja Geologian tutkimuskeskukselta (GTK). Lumijärven osalta Talvivaara ei näe tarvetta kunnostustoimille.

Kainuun ELY-keskus on toimittanut konkurssipesälle Suomen ympäristökeskuksen ja GTK:n lausunnot järvien kunnostussuunnitelmista. Sekä SYKE että GTK pitävät esitettyä alusveden poistoa toteutuskelpoisena kunnostustoimenpiteenä sekä kannattavat vaiheittaista etenemistapaa siten, että kunnostustyöt aloitetaan Salmisesta. SYKE on lausunnossaan esittänyt automaattisen vedenlaatu- ja sääaseman käyttöä Salmisen kunnostushankkeen etenemisen seurannassa. Konkurssipesän näkemyksen mukaan kunnostuksen etenemistä voidaan seurata luotettavasti riittävän usein toistuvilla kenttämittauksilla ja näytteenotoilla, joten automaattiasemien käyttö ei ole välttämätöntä. GTK on lausunnossaan todennut, että Salmisen, Kalliojärven ja Kivijärven sedimentit vaativat todennäköisesti kunnostustoimenpiteitä. Konkurssipesän näkemyksen mukaan muiden kuin Ylä-Lumijärven sedimenttien poistaminen ei ole tarpeellista eikä järkevää, kun otetaan huomioon sedimentissä olevien haitta-aineiden määrä ja niiden poistosta aiheutuvat haitat. Muilta osin konkurssipesä varaa mahdollisuuden lausua SYKE:n ja GTK:n lausunnoista erikseen.

Huomioiden Kainuun ELY-keskuksessa vireillä olevan YSL 84 a §:n mukaisen asian, hallintopakkovaatimuksissa esitetyt vaatimukset hallintopakkokeinojen käytöstä vesistöjen kunnostamistoimien edistämiseksi ovat tarpeettomia. (liite 6)

Entisistä Talvivaaran hallituksen jäsenistä Olli Salo on antanut 14.1.2015 samansisältöisen vastaselityksen kuin Talvivaaran konkurssipesä. Tuomo Mäkelä on huomauttanut vastaselityksessään 23.1.2015, että Talvivaara on asetettu konkurssiin 6.11.2014. Mäkelä ei näin ollen ole toiminut Talvivaaran hallituksen jäsenenä enää siinä vaiheessa, kun häneltä on pyydetty vastaselitystä. Mäkelä toteaa lisäksi, ettei hän muutenkaan ymmärrä, miksi häntä ja muita yksittäisiä Talvivaaran entisiä hallituksen jäseniä lausutetaan henkilökohtaisesti nykyisestä vesistöjen tilasta. Kuulemiskirjeistä ei myöskään ilmene, mitä informaatiota Kainuun ELY-keskus vastaselityspyynnön perusteella odottaa Mäkelältä saavansa.

Mäkelälle vastaselityspyynnön yhteydessä toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että Talvivaara on antanut asiassa omat vastaselityksensä jo keväällä 2014. Konkurssia edeltävän ajanjakson osalta Mäkelä viittaakin näihin Talvivaaran aiempiin selityksiin ja selvityksiin. Mäkelä on lisäksi ymmärtänyt, että Talvivaaran konkurssipesä on nyt antanut asiassa oman vastaselityksensä, jossa se on ottanut kantaa nykytilanteeseen.

Koska Talvivaara on konkurssissa, ei Mäkelällä ole mahdollisuutta saati kompetenssia lausua Talvivaaran puolesta vesistöjen ja toiminnan nykytilasta. Mäkelä varaa kuitenkin oikeuden täydentää valitustaan,

mikäli siihen edellä todetusta huolimatta on viranomaisen näkemyksen mukaan tarvetta. (liite 7)

Merkintä

Nyt käsiteltävänä olevan hakemuksen lisäksi Kainuun ELY-keskus on antanut tänään päätökset muihin KHO:n sille palauttamiin eli Suomen luonnonsuojeluliitto ry:n ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristölautakunnan hallintopakkovaatimuksiin.

Käsittelyratkaisut

1. Kainuun ELY-keskus siirtää kysymyksen YSL 84 a §:n mukaisen vesistön merkittävää pilaantumista koskevan määräyksen antamisesta myöhemmin ratkaistavaksi.

2. Kainuun ELY-keskus siirtää kysymyksen YSL 84.1 §:n 3-kohdan mukaisen vaatimuksen käsittelystä myöhemmin ratkaistavaksi.

Käsittelyratkaisujen perustelut

1. Kainuun ELY-keskus on 31.10.2013 antamissaan hallintopakkopäätöksissä katsonut, että alustavan arvion mukaan ympäristönsuojelulain (YSL) 84 a §:ssä tarkoitettua vesistön pilaantumista on tapahtunut. YSL 84 a §:n mukaisen määräyksen antaminen edellyttää ympäristövastuulaissa (383/2009) ja -asetuksessa (713/2009) säädetyn menettelyn läpikäymistä ennen päätöksentekoa. Koska päätöksen valmistelu on kesken, valvontaviranomaisella ei ole vielä tässä vaiheessa edellytyksiä ratkaista kysymystä korjaaviin toimenpiteisiin määrittämisestä YSL 84 a §:ssä tarkoitetulla tavalla. Asia jää vireille.

2. Kun vesistön pilaantuminen on YSL 84 a §:ssä ja ympäristövastuulaissa tarkoitetulla tavalla merkittävää, vesistöjen pilaantuneen tilan korjaamisesta on annettava YSL 84 a §:n mukainen määräys. Koska YSL 84 a §:ään perustuva prosessi jää vireille, ei kysymystä YSL 84.1 §:n 3-kohdan mukaisesta vaatimuksesta ympäristön ennalleen palauttamiseen voida tässä vaiheessa vielä ratkaista. Asia jää vireille.

Päätös

Kainuun ELY-keskus katsoo, että muiden YSL:n 13 luvussa tarkoitettujen hallintopakkokeinojen käyttäminen Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesään kohdistuen ei ole tarpeen hakemuksen johdosta, minkä vuoksi Kainuun ELY-keskus hylkää vaatimukset.

Perustelut

Uuden ympäristönsuojelulain (527/2014, voimaan 1.9.2014) 229 §:n 1 momentin mukaan hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat käsitellään ja ratkaistaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, jollei jäljempänä toisin säädetä. YSL 229 §:n 2 momentin mukaan jos muutoksenhakutuomioistuin kumoaa päätöksen, johon on sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, ja palauttaa

asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain säännösten mukaisesti. KHO on 5.12.2013 päätöksellään pysyttänyt Vaasan hallinto-oikeuden 8.3.2013 päätöksen, jolla asia on palautettu käsiteltäväksi ELY-keskukselle. Koska asia on ollut vireillä hallintoviranomaisessa uuden ympäristönsuojelulain voimaan tullessa, asia on käsiteltävä ja ratkaistava uuden ympäristönsuojelulain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

YSL (86/2000) 3.1 §:n 5 kohdan mukaan tässä laissa tarkoitetaan toiminnanharjoittajalla luonnollista tai oikeushenkilöä, joka harjoittaa pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa tai joka tosiasiallisesti määrää toiminnasta. Kainuun ELY-keskus katsoo Talvivaaran julkisselvityksessä olevan konkurssipesän tosiasiallisesti määräävän tällä hetkellä pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta.

Espoon käräjäoikeuden 1.12.2014 päätöksen mukaan julkisselvitykseen siirtymisen erityisenä syynä konkurssissa on konkurssiasiamiehen hakemuksessa kerrotuin tavoin vesien, jätevesien ja kierrätysliuoksen asianmukaisen käsittelyn turvaaminen ja ympäristövahingon estäminen valtion varoin. Kainuun ELY-keskus on konkurssiasiamiehen pyynnöstä antamassaan lausunnossa todennut, että konkurssipesän tulee ylläpitää vesienkäsittelyä keskeytyksettä, rakentaa välittömästi lisäallaskapasiteettia, ylläpitää liuoskiertoa ja metallin talteenottolaitoksen toimintaa, varmistaa kipsisakan varastokapasiteetin riittävyys, ylläpitää jatkuvaa käyttö-, päästö- ja vaikutustarkkailua sekä selvittää vaihtoehtoisia purkupaikkoja käsitellyille jätevesille. Jollei konkurssipesä pysty toteuttamaan näitä välttämättömiä toimenpiteitä, syntyy merkittävä riski siitä, että alueella tapahtuu vakava ympäristövahinko. Talvivaaran julkisselvityksessä oleva konkurssipesä on noudattanut em. Kainuun ELY-keskuksen lausunnossa esitettyjä vaatimuksia toiminnassaan.

Ympäristönsuojelulain 22.1 §:n mukaan ELY-keskus on YSL:n mukainen valvontaviranomainen. YSL 84 §:ssä säädetään rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta. Sen 1 momentin mukaan valvontaviranomainen voi: 1) kieltää sitä, joka rikkoo tätä lakia, sen nojalla annettua asetusta tai määräystä, jatkamasta tai toistamasta säännöksen tai määräyksen vastaista menettelyä; 2) määrätä sen, joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettua asetusta tai määräystä, täyttämään muulla tavoin velvollisuutensa; 3) määrätä 1 tai 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla menetellyt palauttamaan ympäristö ennalleen tai poistamaan rikkomuksesta ympäristölle aiheutunut haitta; 4) määrätä toiminnanharjoittajan riittävässä määrin selvittämään toiminnan ympäristövaikutukset, jos on perusteltua aihetta epäillä sen aiheuttavan tämän lain vastaista pilaantumista. YSL 84.2 §:n mukaan luvanvaraisen toiminnan osalta määräyksen antaa ELY-keskus, jos toimivaltainen lupaviranomainen on aluehallintovirasto ja muutoin kunnan

ympäristönsuojeluviranomainen. YSL 84.3 §:n mukaan määräyksen koskiessa luvanvaraista toimintaa, jonka lupa-asia on käsiteltävä 39 §:n mukaisesti yhteiskäsittelyssä, määräys annetaan siten kuin hallintopakkoasiasta säädetään vesilain 21 luvussa. Jos määräys koskee ainoastaan YSL:ssa tai sen nojalla säädetyn veloitteen noudattamista, se annetaan kuitenkin YSL:n mukaisesti.

Ympäristöluvanvaraisen toiminnan aiheuttamien päästövaikutusten osalta kyse on YSL:ssa säädetyn veloitteen noudattamisesta YSL 84.3 §:ssä tarkoitetulla tavalla riippumatta siitä, ilmenevätkö vaikutukset vesistössä vai muualla ympäristössä. Edellä sanotusta johtuen Kainuun ELY-keskus on käsitellyt hallintopakkoa koskevan asian YSL 84.3 §:ssä tarkoitetulla tavalla noudattaen, mitä YSL:n 13 luvussa hallintopakosta säädetään.

YSL 84 a §:ssä säädetään määräyksestä vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi. Sen 1 momentin mukaan tapauksessa, jossa 84 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun rikkomuksen tai laiminlyönnin seurauksena aiheutuu merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain 5 a §:ssä tarkoitettu luontovahinko, on sen lisäksi, mitä YSL 84 §:n 1 momentissa säädetään, ELY-keskuksen määrättävä toiminnanharjoittaja ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Lainkohdan 2 momentin mukaan tapauksessa, jossa vesistön merkittävä pilaantuminen tai luontovahinko on aiheutunut onnettomuuden tai muun ennakoimattoman syyn seurauksena, on ELY-keskuksen määrättävä vahingon aiheuttanut toiminnanharjoittaja eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.

YSL 86 §:n mukaan valvontaviranomainen voi keskeyttää toiminnan, jos ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta aiheutuu välitöntä terveyshaittaa tai merkittävää muuta välitöntä ympäristön pilaantumista. Keskeyttäminen edellyttää lisäksi, että haittaa ei voida muutoin poistaa tai riittävästi vähentää. Toiminnanharjoittajaa tulee mahdollisuuksien mukaan kuulla ennen keskeyttämistä. Toiminnanharjoittajaa on kuultu YSL 86 §:ssä säädetyllä tavalla.

Kainuun ELY-keskus on 19.3.2014 hallintopakkopäätöksensä määräyksellä 1 määrännyt, että Talvivaaran on jatkuvasti ylläpidettävä kaikkia likaantuneiden vesien käsittelytoimintoja mahdollistaakseen olemassa olevan vesienkäsittelykapasiteetin tehokkaan käytön sekä lupaehtojen mukaisiksi puhdistettujen vesien luvan salliman maksimimäärän juoksuttamisen ympäristöön ilman keskeytyksiä. Käsittelytoiminnot koskevat kaikkia niitä käsittely-yksiköitä, joista käsiteltyjä vesiä johdetaan ympäristöön ja sisältävät tarvittavan henkilöstön lisäksi laitteistojen/altaiden toimintakunnon, neutralointikemikaalit, syntyvien sakkojen poiston ja sijoittamisen sekä

mittauslaitteet ja tarkkailun. Määräystä on noudatettava välittömästi. Määräys on ollut voimassa 31.12.2014 asti.

Määräyksen 2 mukaan yhtiön on välittömästi huolehdittava olemassa olevan RO-laitoksen käyttöasteen maksimoimisesta metallitehtaan suljetun vesikierron mahdollistamiseksi. Viikoittaisen käyttöasteen tulee olla vähintään 60 % metallitehtaan käynnissä ollessa.

Määräyksen 3 mukaan yhtiön on välittömästi hankittava vedenpuhdistustekniikkaa 31.5.2013 ympäristöluvan lupaehdon A mukaisesti. Hankittavan tekniikan tulee mahdollistaa 31.5.2013 luvan määräyksissä 8, 8a ja 9a juoksettavien vesien haitta-ainepitoisuuksissa ja kiintiöissä pysyminen.

Määräyksen 4 mukaan yhtiön on välittömästi ryhdyttävä allaskapasiteetin lisäämiseen 31.5.2013 ympäristöluvan lupaehtojen A ja B mukaisesti.

Edellä mainitun hallintopakkopäätöksen antamisen jälkeen tuolloin yrityssaneerauksessa ollut Talvivaara on kirjallisesti ilmoittanut RO-laitoksen käyntiasteen olleen vaaditulla tasolla. Syksyllä 2014 on aloitettu RO-laitoksen huoltoseisakki. Talvivaara on toimittanut 31.10.2014 selvityksen käänteisosmoosilaitteiston käyttökaton syistä ja arvioidusta kestosta. Yhtiön ajauduttua konkurssiin käänteisosmoosilaitteiston huoltotyöt keskeytyivät, kun urakoitsijat poistuivat alueelta. Tarkastuskäynnillä 11.2.2015 on todettu, että laitteisto on käynnissä yhdellä linjalla, mutta laitteistoon joudutaan tilaamaan uusia kalvoja. Tarkastuskäynnillä 3.3.2015 on todettu, että käänteisosmoosilaitteisto on käynnissä kolmella linjalla. Talvivaara oli tilannut hallintopakon alaisen uuden käänteisosmoosilaitteiston ennen konkurssiin ajautumista. Valvojalle toimitettujen asiakirjojen mukaan toimitus oli sovittu tapahtuvaksi marraskuun 2014 alkupuolella ja että käyttöönotto tapahtuisi viimeistään joulukuun alussa. Uuden käänteisosmoosilaitteiston toimitus kuitenkin viivästyi Talvivaaran ajauduttua konkurssiin.

Konkurssiin liittyneen julkisselvitykseen siirtymisen jälkeen olemassa olevan RO-laitoksen käytössä on ilmennyt useita ongelmia. Kainuun ELY-keskuksen näkemys on, että nämä ongelmat ovat johtuneet ainakin osittain julkisselvittäjästä riippumattomista syistä, muun muassa metallitehtaan toiminnassa ilmenneistä kemikaalien saatavuuteen, tehtaan kuntoon ja prosessiajoon liittyneistä ongelmista. Näiden ongelmien ja syiden kartoittaminen on osin vielä kesken. Huhtikuun puoliväliin 2015 asti olemassa olevat RO-laitokset toimivat 19.3.2014 hallintopakkopäätöksessä määrättyllä kapasiteetilla. Talvivaaran julkisselvityksessä oleva konkurssipesä on jatkanut uuden RO-laitoksen hankintaa edellä mainitun hallintopakkopäätöksen mukaisesti. Uuden

käänteisosmoosilaitteiston on todettu saapuneen alueelle 12.3.2015 tehdyllä tarkastuskäynnillä. Näiltä osin voidaan todeta, ettei julkisselvityksessä olevan konkurssipesän toiminta ole ELY-keskuksen maaliskuussa 2014 antaman hallintopakkopäätöksen vastaista.

Talvivaara aloitti hallintopakossa määrätyn lisäallaskapasiteetin (Kuljun allas) rakentamisen. Altaan rakentaminen oli vielä kesken konkurssin alkaessa. Konkurssipesä saattoi Kuljun altaan rakentamisen loppuun.

Kainuun ELY-keskus on Talvivaaran konkurssipesälle 8.5.2015 osoittamallaan kirjeellä ilmoittanut, että se luopuu hallintopakkopäätösten 5.3.2014, 19.3.2014 ja 19.6.2014 täytäntöönpanosta. ELY-keskus ei jatka 8.7.2014 hallintopakkopäätöksen täytäntöönpanoa.

Talvivaaran julkisselvityksessä olevan konkurssipesä on ollut hakijana useissa Pohjois-Suomen aluehallintovirastossa olevissa lupahakemuksissa, kuten likaantuneiden vesien varastointi Kuusilammen avolouhoksen eteläisessä avauksessa sekä purkuputken rakentaminen ja puhdistettujen jätevesien johtaminen Talvivaaran kaivosalueelta Nuasjärveen sekä nykyisten purkupisteiden kautta Kalliojokeen johdettavan puhdistetun veden määrän tilapäinen lisääminen vuoden 2015 aikana. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on ympäristölupapäätöksellään 24.4.2015 nro 43/2015/1 myöntänyt Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesälle ympäristöluvan Talvivaaran kaivoksen toiminnan olennaiseen muuttamiseen käsiteltyjen jätevesien johtamisen osalta. Lupa koskee, ellei toimintaa ole lupamääräyksistä ilmenevästi rajoitettu tai muutettu, hakemuksessa tarkoitettujen käsiteltyjen jätevesien johtamista uudessa purkuputkessa Nuasjärveen päätöksen liitteen 5 sivun 5 mukaiseen paikkaan. Lisäksi aluehallintovirasto on myöntänyt Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesälle ympäristöluvan johtaa kaivosalueelta käsiteltyjä jätevesiä Oulujoen vesistön nykyisiä purkureittejä pitkin Kolmisopen yläpuolelle vuonna 2015 Nuasjärven purkuputken käyttöönottoon saakka. Päätös on täytäntöönpantavissa muutoksenhausta huolimatta. Lupien hakeminen on osa toiminnan ympäristöasioiden eteenpäin viemistä.

Hakija on esittänyt 4.6.2012 toiminnan keskeyttämistä koskevan vireillepanonsa perusteeksi, että yhtiö ei noudata Vaasan hallinto-oikeuden lainvoimaista päätöstä, jossa on todettu, ettei ole edellytyksiä muuttaa jätevesien käsittelyratkaisua juoksuamalla vedet kipsisakka-altaan ohi. Kainuun ELY-keskus toteaa tähän, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 31.5.2013 (Dnro PSAVI/12/04.08/2013) lupapäätöksen lupamääräyksen 7 mukaan metallien talteenottolaitoksen prosessivedet on palautettava liuoskiertoon. Prosessivesiä ei johdeta enää loppusaostuksen mukana kipsisakka-altaalle.

Vesistöjen merkittävän pilaantumisen korjaamisasia on edennyt siten, että Talvivaara on toimittanut Kainuun ELY-keskukselle 5.7.2013 Ylä-Lumijärven kunnostusvaihtoehtojen vertailun ja kalkitusalueiden kartoituksen. Talvivaara on toimittanut 5.11.2014 allekirjoitetun projektisuunnitelman lähijärvien (Salminen, Kalliojärvi ja Kivijärvi) kunnostamisesta. Kainuun ELY-keskus on pyytänyt 11.8.2014 lausuntopyynnöllään asiantuntijaviranomaisilta lausuntoa vesistön merkittävän pilaantumisen korjaamiseksi tehtävistä toimenpiteistä. Lausunnot ovat saapuneet Kainuun ELY-keskukselle 31.10.2014 mennessä. Kainuun ELY-keskus on kuullut vesistöjen merkittävän pilaantumisen korjaamisesta Talvivaaran konkurssipesää ja entisiä Talvivaaran hallituksen jäseniä. Konkurssipesän vastaselitys saapui 14.1.2015, Olli Salon vastaselitys 14.1.2015 ja Tuomo Mäkelän vastaselitys 23.1.2015. (ks. liitteet 3-6 edellä) Kainuun ELY-keskus on kuuluttanut vesistön merkittävän pilaantumisen korjaamista koskevan menettelyn 23.1.2015. Asiakirjat ovat olleet nähtävänä 23.1.-2.3.2015 Sotkamon kunnanvirastossa, Kajaanin kaupunginvirastossa sekä Kainuun ELY-keskuksen toimitiloissa. Kuulutus asiakirjoihin on ollut nähtävänä myös Kainuun ELY-keskuksen verkko-osoitteessa www.ely-keskus.fi/kainuu kohdassa Ajankohtaista, Kuulutukset. Kainuun ELY-keskus on pyynnöstä myöntänyt erälle vireillepanoon oikeutetuille tahoille lisäaikaa lausunnon toimittamiseen 31.3.2015 saakka. Talvivaaran konkurssipesä on antanut vastineensa vesistön merkittävän pilaantumisen korjaamista koskevasta asiasta annetuista lausunnoista ja muistutuksista 14.4.2015.

Kainuun ELY-keskus on antanut Talvivaaran toimintaa koskevissa hallintopakkoasioissa päätöksiä viimeksi syksyllä 2013. Tuolloin katsottiin käytössä olleiden tietojen perusteella, osin samoin perustein kuin nyt käsillä olevassa tapauksessa, että perusteita toiminnan välittömälle keskeyttämiselle ei ollut. Seuraavassa koosteessa on esitetty vertailun vuoksi Talvivaaran kaivoksen päästövesien pitoisuudet vuodelta 2011 sekä vuodelta 2014.

Vuosi 2011

Vuonna 2011 jälkikäsitteily-yksiköiltä lähtevän veden laatu on nikkelin osalta ollut Oulujoen vesistön suuntaan noin 10 – 100 µg/l ja Vuoksen vesistön suuntaan keskimäärin 100 – 400 µg/l, Vuoksen vesistön suuntaan on kuitenkin yksittäisissä näytteissä havaittu jopa 3260 µg/l pitoisuuksia nikkeliä. Sinkkiä Oulujoen vesistön suuntaan on johdettu keskimäärin noin 10 – 200 µg/l, ja suurin näytepitoisuus on ollut noin 300 µg/l. Vuoksen vesistön suuntaan sinkkiä on johdettu keskimäärin 50 – 500 µg/l, yksittäisistä näytteistä on kuitenkin mitattu 500 µg/l ylittäviä sinkkipitoisuuksia niin, että suurin pitoisuus on ollut 4550 µg/l. Sinkin ja nikkelin osalta suurimmat pitoisuudet on mitattu samana ajankohtana vuoden 2011 maaliskuuhun aikana. Kuparia on johdettu tyypillisesti

molempien vesistöjen suuntaan alle 100 µg/l, yhdestä viikkonäytteestä Oulujoen vesistön suuntaan on mitattu 154 µg/l kuparia.

Sulfaattia on johdettu Vuoksen vesistön suuntaan vuoden 2011 aikana niin, että kuormitus on alkuvuodesta ollut suurta noin 4000 – 12000 mg/l, kesäkuun jälkeen se on laskenut alle tason 2500 mg/l. Oulujoen vesistön suuntaan sulfaatista on mittaustulokset raportoitu vasta heinäkuun jälkeen. Sulfaattikuormitus on koko loppuvuoden ollut tasolla 4000 – 8000 mg/l.

Natriumia on tammi-huhtikuun aikana johdettu Vuoksen vesistön suuntaan keskimäärin 4500 mg/l. Toukokuun aikana kuormitus on tasaantunut alle 2000 mg/l pitoisuuksiin. Loppuvuodesta natrium kuorma on ollut alle 500 mg/l. Oulujoen vesistön suuntaan natriumia on johdettu alkuvuodesta noin 1000–2000 mg/l, kesä-elokuussa noin 2000–4000 mg/l, jonka jälkeen natrium kuormitus on laskenut keskimäärin alle 2000 mg/l pitoisuuksiin.

Mangaanin osalta Vuoksen vesistön suuntaan johdettiin alkuvuodesta hyvin suuria pitoisuuksia, suurimmat mitatut pitoisuudet ovat olleet 73 900 µg/l. Touko-marraskuun aikana mitatut pitoisuudet ovat olleet keskimäärin alle 6000 µg/l muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Marraskuun jälkeen mangaanipitoisuudet ovat olleet noin 10 000 – 13 000 µg/l. Oulujoen vesistön suuntaan mangaanipitoisuus on ollut syyskuuhun asti tasaisesti alle 2000 µg/l, jonka jälkeen mangaanipitoisuus on vaihdellut 4000 – 8000 µg/l välillä.

Vuosi 2014

Ulosjohdettavien vesien nikkelpitoisuus on vuonna 2014 keskimäärin ollut noin 50 µg/l sekä Vuoksen, että Oulujoen suuntaan. Vuoksen suuntaan olevalla Torvelansuolla sattuneen neutralointihäiriön vuoksi nikkelpitoisuus on hetkellisesti noussut, jolloin näytteestä on mitattu 5200 µg/l nikkeliä.

Sinkkipitoisuudet ovat olleet Oulujoen suuntaan keskimäärin noin 40 -100 µg/l ja Vuoksen suuntaan noin 50 µg/l. Torvelansuolla sattunut häiriö näkyy myös sinkkipitoisuuden kasvuna yhdessä näytteessä, josta on mitattu 12000µg/l sinkkiä.

Sulfaattipitoisuus on Oulujoen suuntaan juoksutettavissa vesissä ollut huomattavasti aikaisempia vuosia pienempi. Sulfaatin raja-arvo on ylitetty kaksi kertaa alkuvuodesta, jolloin mitatut pitoisuudet olivat 6410 mg/l ja 12 000 mg/l. Keskimääräinen sulfaattipitoisuus on ollut alle 2000 mg/l. Vuoksen suuntaan luparaja ylityksiä ei ole ollut. Vuoksen suuntaan keskimääräinen sulfaattipitoisuus on ollut noin 2000 mg/l.

Myös natriumin määrä purkuvesissä on vähentynyt huomattavasti. Oulujoen suuntaan keskimääräinen natriumpitoisuus on ollut noin 400 mg/l. Vuoksen suuntaan keskimääräinen natriumpitoisuus on ollut noin 300 mg/l.

Purettavien vesien mangaanipitoisuus on pääsääntöisesti pysynyt alle tavoitearvon 6000 µg/l. Kuusilammen vedestä on mitattu neljä kertaa tavoitearvon ylitys alkuvuodesta, jolloin mangaania on ollut purettavassa vedessä 6100 - 200 000 µg/l pitoisuuksia.

Voimassaolevan ympäristöluvan nro 52/2013/1 mukaiset vuodelle 2015 määrätyt päästokiintiöt täyttyivät 25.3.2015 sulfaatin osalta, jonka jälkeen käsiteltyjä jätevesiä johdettiin ympäristöön Kainuun ELY-keskuksen 15.4.2015 YSL 123 §:n nojalla antaman päätöksen nojalla. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto antoi 24.4.2015 Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesälle ympäristöluvan johtaa kaivosalueelta käsiteltyjä jätevesiä Oulujoen vesistön nykyisiä purkureittejä pitkin Kolmisopen yläpuolelle vuonna 2015 Nuasjärven purkuputken käyttöönottoon saakka.

Edellä perusteluissa kuvatun mukaisesti mahdollisuus toiminnan välittömään keskeyttämiseen YSL:n 86 §:n nojalla edellyttää aina paitsi välittömän terveyshaitan tai merkittävän muun välittömän ympäristön pilaantumisen aiheutumista, myös sitä, että konkreettista haittaa ei voida muutoin poistaa tai riittävästi vähentää. Toiminnan keskeyttämiseksi molempien kriteereiden on täyttyvä. Tämän lisäksi edellytetään myös, että lainkohdassa tarkoitettun välittömän hallintopakon käyttäminen on tarkoituksenmukaista. Säännöksen käytännön soveltamistarve on ympäristönsuojelulain esitöissä (HE 84/1999) arvioitu harvinaiseksi. On huomattava, että YSL 86 §:ssä tarkoitettuun "haitan poistamiseen tai riittävästi vähentämiseen" ei ole liitetty aikaan liittyvää määrettä. Näin ollen on perusteltua tulkita, että paitsi välitön, myös lähitulevaisuudessa tapahtuva haitan poistaminen tai riittävä vähentäminen täyttää lainkohdassa tarkoitettun.

Jotta toiminta voitaisiin keskeyttää YSL 86 §:n mukaisesti välitöntä hallintopakkoa käyttäen, pilaantumisen tulisi kuitenkin olla merkittävän lisäksi välitöntä ja tilanteen tulisi lisäksi olla se, että haittaa ei voida muutoin poistaa tai riittävästi vähentää. Edellä on esitetty jo toteutettuja sekä suunniteltuja toimia haitan vähentämiseksi. Lisäksi on huomattava, että toiminnasta aiheutunut pilaantuminen ei ole välitöntä, koska vain edelleen jatkuvaa merkittävää pilaantumista voidaan pitää välittömänä. Ympäristölupaviranomainen on myöntänyt 31.5.2013 toiminnalle hallintopakkoasian vireillepanon jälkeen edellä kohdassa "Muut päätökset" viitatus ympäristöluvan, eikä tämän luvan ehtoja ole yksittäisiä pääasiassa kiintoaineen, pH:n ja raudan raja-arvojen sekä mangaanin tavoitearvon ylityksiä lukuun ottamatta rikottu, minkä myötä edellytykset välittömän hallintopakon käyttämiselle eivät täyty. Ympäristölupaviranomainen on myöntänyt 24.4.2015 toiminnalle edellä kohdassa "Muut päätökset" viitatus ympäristöluvan käsiteltyjen jätevesien johtamiselle uudessa purkuputkessa Nuasjärven päätöksen mukaiseen paikkaan sekä käsiteltyjen jätevesien johtamiselle Oulujoen

vesistön nykyisiä purkureittejä pitkin Kolmisopen yläpuolelle vuonna 2015 Nuasjärven purkuputken käyttöönottoon saakka. Aluehallintovirasto on arvioinut lupapäätöksensä perusteluissa mm., että päätöksen lupamääräyksiä noudattava toiminta täyttää YSL:n ja jätelain sekä niiden nojalla annettujen asetusten vaatimukset. Asiaa ratkaistaessa on otettu huomioon se, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla on säädetty.

Toiminnan keskeyttämisen tulisi olla välttämättömässä yhteydessä toiminnasta aiheutuvien, YSL 86 §:ssä määrättyjen vaikutusten vähentämisen kanssa. Keskeyttämisen seurauksena tulisi siten olla muutoin jatkuvien, merkittävää ympäristön pilaantumista aiheuttavien päästöjen vähentäminen tai poistaminen. Nyt käsillä olevassa tapauksessa tilanne on kuitenkin se, että toiminnasta ei aiheudu merkittävää välitöntä ympäristön pilaantumista YSL 86 §:ssä tarkoitetulla tavalla eikä toiminnan keskeyttäminen johtaisi päästöjen pienenemiseen.

Sanamuotonsa mukaisesti YSL:n 84 ja 86 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa valvontaviranomainen voi määrätä lainkohdissa tarkoitetuista asioista, eikä määräyksen antamiseen ole asetettu lakiin perustuvaa ehdotonta velvoitetta. Viranomaiselle on siten korostetusti annettu harkintavaltaa lainkohtien soveltamisen suhteen. Päätöstä tehtäessä tulee viranomaisen harkintavallan rajoissa tapauskohtaisesti ottaa huomioon vallitsevat olosuhteet.

KHO on 5.12.2013 päätöksellään pysyttänyt Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen, jolla asia on palautettu olosuhteiden muutoksen vuoksi ELY-keskukselle uudelleen käsiteltäväksi kokonaiskäsityksen saamiseksi ympäristövaikutuksista ja mahdollisista toimenpiteistä niiden korjaamiseksi. Kainuun ELY-keskus on tehnyt harkinnan ja päätöksen sen pohjalta mikä on tilanne kesäkuussa 2015. Nyt kyseessä olevassa tapauksessa toiminnanharjoittajan jo suorittamien, vaaditun hallintopakon kohdetta tarkoittavien toimenpiteiden, ympäristölupaviranomaisen asiassa antaman päätöksen ja asiassa kokonaisuudessaan saadun selvityksen valossa Kainuun ELY-keskus katsoo, että käsillä ei ole sellaisia perusteita, jotka edellyttäisivät tällä päätöksellä ratkaistun hallintopakon soveltamista asiassa välittömästi. On lisäksi huomattava, että mikäli toiminnanharjoittaja laiminlyö sille asetetut velvollisuudet vakavalla tavalla niin, että toiminnan keskeyttäminen on välttämätöntä, valvontaviranomaisella on itsenäinen toimivalta antaa YSL (527/2014) 18 luvussa tarkoitettu hallintopakkomääräys ilman erillistä ulkopuolista vireillepanoa.

Kainuun ELY-keskus ei tehosta päätöstä YSL 88 §:n mukaisella uhkasakolla, teettämisuhalla tai keskeyttämisuhalla, koska tällä päätöksellä ei anneta toiminnanharjoittajaa koskevaa kieltoa tai määräystä. Hakija on vaatinut päätöstä noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. Koska vaatimukset on hylätty ja YSL 84 a §:n mukaisen vesistön merkittävää pilaantumista koskevan määräyksen

antamisen osalta siirretty myöhemmin ratkaistavaksi, Kainuun ELY-keskus katsoo, ettei päätöstä ole tarpeen määrätä noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Sovelletut oikeusohjeet

YSL 13 luku, 92 §, 105 §, YSL (527/2014) 229 §

Käsittelymaksu

Käsittelymaksua ei määrätä, koska YSL 105.2 §:n mukaan maksua ei peritä viranomaisen eikä haittaa kärsivän asianosaisen aloitteesta vireillepannun asian käsittelystä.

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen voidaan hakea muutosta liitteenä olevan valitusosoituksen mukaisesti (liite 1). Käsittelyratkaisusta ei saa valittaa erikseen, koska niillä ei ole HLL 5.1 §:n mukaisesti ratkaistu tai jätetty tutkimatta asiaa.

Ympäristö ja luonnonvarat
-vastuualue

Ylijohtaja

Kari Pääkkönen

Ympäristölakimies

Heli Peuraniemi

LIITTEET

Liite 1	Valitusosoitus
Liite 2	Sinikka Peroniuksen vireillepano 8.5.2012
Liite 3	Sinikka Peroniuksen vastine 12.2.2014
Liite 4	Talvivaara Sotkamo Oy:n vastaselitys 17.3.2014
Liite 5	Sinikka Peroniuksen vastaselitys 14.11.2014
Liite 6	Talvivaaran konkurssipesän vastaselitys 14.1.2015
Liite 7	Tuomo Mäkelän vastaselitys 23.1.2015

JAKELU

Sinikka Peronius

Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesä
c/o Asianajotoimisto JB Eversheds Oy
Fabianinkatu 29 B, 00100 HELSINKI

Pekka Perä
56, Rue des Eglantiers
L-1457 LUXEMBOURG, Luxemburg

Antti Aaltonen
Kuolemannokantie 31
20960 TURKU

Kauko Karpale
Finnepäkintie 12
28400 ULVILA

Tuomo Mäkelä
Mäntyrinne 34
90240 OULU

Olli Salo
Kellonsoittajankatu 3 as 1
96100 ROVANIEMI

Konkurssiylitarkastaja Harri Hämäläinen
harri.j.hamalainen@oikeus.fi

VALITUSOSOITUS

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Vaasan hallinto-oikeuteen kirjallisella valituksella.

Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksen tiedoksisaantipäivästä, sitä päivää lukuun ottamatta. Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu vielä seuraavana arkipäivänä.

Tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Milloin kysymyksessä on sijaistiedoksianto, päätös katsotaan tiedoksi saaduksi, ellei muuta näytetä, kolmantena päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamasta päivästä. Virkakirjeen katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänään. Milloin päätös on lähetetty postitse saantitodistusta vaatimatta, päätös katsotaan tiedoksi saaduksi, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on annettu postin välittämiseksi.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajassa Vaasan hallinto-oikeudelle. Omalla vastuulla valituskirjelmä liitteineen voidaan myös lähettää postitse, lähetin välityksellä, telekopiona tai sähköpostilla. Sähköisesti (telekopiona tai sähköpostilla) toimitetun valituskirjelmän on oltava toimitettu niin, että se on käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä. Postiin valitusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Valituskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Valituskirjelmässä on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asian käsittelyä koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin ja mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä, ellei valituskirjelmää toimiteta sähköisesti (telekopiolla tai sähköpostilla). Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi tai muu selvitys valitusajan alkamisajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.
- mahdollisen asiamiehen valtakirja tai toimitettaessa valitus sähköisesti selvitys asiamiehen toimivaldasta.

Vaasan hallinto-oikeuden osoite

Postiosoite
PL 204
65101 VAASA

Käyntiosoite
Korsholmanpuistikko 43
65101 VAASA

Fax
029 56 42760

Sähköposti
vaasa.hao@oikeus.fi

Oikeudenkäyntimaksu

Valittajalta peritään Vaasan hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 97 euroa, ellei valittaja tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain (701/1993) 7 §:n nojalla vapaudu maksuvelvollisuudesta.